

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Ivris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

17 de Vigiliis Ecclesiasticis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

23 Ceterum ¶ duo capita efficere possunt, vt vetita permittantur, necessitatis inquam, & pietatis. Necessitas facit licitum, quod alioquin fieret illicitum, & sic pugnant iuste inuasi Machabæi, 1. Machab. 1. cap. quod non est licitum, de reg. iur. cap. si nulla, 2. 3. q. 8. Sic licet hæc in tempore festorum, dum occurrunt, piscari, can. licet de feriis. & urgente & leuante tempestate, maturos fructus alioquin consumendos, colligere: licet & experiri actionibus, quæ alioquin perituræ sunt, ad contestationem vsque, l. 1. §. fin. C. l. 3. de feriis. petere missiones in possessionem ventris nomine, rei seruandæ causâ, legatorum, fideicommissorum, petere alimentaria: hæc enim ad necessitatis causam pertinent, l. 2. eo. singulari iure & receptum, ob publicam fidem & necessitatem, vt in eum qui quid nudinarum nomine acceperit aduersus communem utilitatem, omni tempore ius dicatur, l. 3. de feriis, in P. §. fi. & in latrones, & quietem publicam turbantes, l. 1. prouinciarum, C. de feriis, l. 3. C. de episc. audien. Eo forsitan pertinent, si bene examinentur, quæ licere dixit Virgilius in Georg. facere per ferias agricolis.

Sunt etenim quæ festis exercere debent
Fas & iura iunxit, ritus deducere nulla
Religio vetuit, segeti pratendere sepe,
Infans auiibus moliri: incidere vepes,
Balantumq. gregem fluuio mersare salubri.

24 Secundum etiam Columellam lib. 2. de re rust. c. fin. feriis, ritus maiorum etiam permittit rusticis hæc. fur pinsere, fuscis incidere, candelas sebare, vineam conductam colere, piscinas, lacus, fossas veteres tergere, & purgare, prata scilicet, stercore aquare, fœnum in tabulata componere, fructus oliueti conductos cogere, mala, pyra, ficus pandere, caseum facere, arbores serendi causâ collo vel mulo elliptario adferre, sed iuncto aduehere non permittitur, nec apporata ferre, neque terram aperire, neq. arbores collucare, sed nec sementem quidem administrare, nisi prius catulo feceris: nec fœnum scare, aut vincire, aut vehere. At nec vindemiam quidem cogi per religiones pontificum feriis licet, nec oues tondere, nisi catulo feceris: defrutum quinq. facere, ac defrutare vinum, licet: vinas, siemque oliuas conducti legere licet. Pellibus oues vestiri non licet, in horto quicquid oliuæ causâ factas, omne licet. Feriis publicis hominem mortuum sepelire non licet. Marcus Portius Cato, multis, equis, asinis, nullas ferias esse dixit. Idemq. boues permittit cõiungere lignorum & frumentorũ aduehendorum causâ.

24 ¶ Nos ¶ apud pontifices legimus, feriis tantum denicalibus mulos iungere non licere, ceteris licere. Denicales, inquit Festus, ferie coluntur, quando hominis mortui causâ familia purgabatur: erantque ferie priuatae, vt feralia & parentalia publica. Feralia porro officia, quæ in feriis defunctisq. exhibentur, videt Ouid. 1. Fast.

25 ¶ Hæc ¶ tamen omnia, quæ ex Columella recitauius, hæc die non licent in sacris feriis, nec in intercessis diebus, nisi sacris peractis, & necessitate urgente, atque dispensatione quadam: neq. vit ille in veteri testamento, qui labtatio ad ligna colligenda exercit, immunita a morte fuit, Num. 15. Nec potest h. mo villam commutationem dare pro anima sua, Matth. cap. 16. cui intentus maxime his diebus esse debet: nec prodest vniuersam mundum lucrari, & animæ suæ detrimentum pati, Matthæi 16. D. Luca cap. 9. Anima plus, quam esca, & corpus. Matthæi cap. 6. l. sancimus. C. de episc. & cler. Veruntamen & mos regionis hic tequendus est, cap. v. in am, 76. dist. 1. cum propter scandalum, tum etiam, quia lacris peractis, quædam alicubi licet, quæ alibi vetantur. ¶ Imo ¶ & aliquando, prout animaduertunt Episcopi cum clero & populo, ex fastis aliqua festa expunguntur, si nimia sit copia, vt operandi sit facultas. Sic Claudius Celsus 4. consil. multas ferias, multa sacrificia abrogauit: nam maior anni pars his absumebatur, non sine magno Reipub. detrimento, vt scribit Dion Cassius lib. 51. hystor. Romana.

26 ¶ Pietatis causâ dispensat etiam obseruatione nefactorum dierum, cap. conquestus, de feriis, can. in summo 15. q. 4. qualia sunt ea etiam, quæ ad tutelæ vel curatelæ causas pertinent, ad orphanos pauperes, l. 2. de feriis in P. ¶ Sunt ¶ & pia opera hoc tempore potissimum obseruanda, quod deputatur diebus festiuis ad honorem Dei, c. nullus, 4. 4. dist. c. ieiunia, de consecr. dist. 3. sacre liturgie audiendæ integræ, c. omnes fideles, & c. missas, de consecr. dist. 1. & sacre conciones, can. sacerdotus, de consecr. dist. 1. Abiciendæ a Christianis festiuitatibus comessationes, ebrietates, vt explicat D. Ambr. som. 4. operum, lib. de Elia c. 17. & epist. ad Eustath. de acceptis mun. c. comessationis, 4. 4. dist. & D. Chryostom. 1. homil. in 1. Genes. Abiciendæ choreæ c. irreligiosa, de consecr. dist. 3. laruæ, theatrales iocæ, & reliqua, quæ prohibet concilium Basiliense, tit. de spectacu. in ecclesia non facienda, in pragmat. sanct. in c. cum decoram, de vit. &

hon. cler. cauendumve, ne cum paganis & gentilibus festiuos dies eorum colamus, in Laodicensi concil. can. 39. vide can. non oportet, 1. 8. dist. Sustulit Lucas Constantinopolitanus Patriarcha, quæ aliquando fiebant in sanctorum notariorum (vt puto Euangelistarum) festo in oriente a notariis pueros docentibus, cum Icenicis personis forum obeuntibus, lib. 2. iur. Orientalis in eius sanct. onib. tit. de feriis notar. Prohibitum ¶ fuit in concilio Turonensi, ne secundum errorem antiquum quispiam coleret calendas Ianuarii, concil. Turon. 2. c. 16. Et ex concilio Antisiodorensi sub pontifice sum. Deus dedit, anno domini 613. non licet calendis illis velle aut ceruolo, vt ipse loquitur, facere, vel strenas diabolicas obseruare, sed in ipso die omnia beneficia tribuere quisque iubetur, vt in ceteris aliis diebus, concil. Antisiodor. c. 1. Si quis, inquit Zacharias Papa, calendas Ianuarii ritus paganorum colere, vel aliquid plus noui fecerit propter nouum annum, aut mensas cum lampadibus & epulis in domibus preparare, aut per vicos aut plateas cantores & choros ducere præsumserit, anathema sit. Can. si quis, 26. q. 7. ¶ Solebant ¶ enim veteres Ethnici strenas calendis Ianuarii dare in augurandi anni causâ, quas & accepit Octauius Cæsar, & recusauit Tyberius, Dion Cassius lib. 57. qui & prohibuit ne commercium strenarum vltra calendas Ianuarias exerceretur, Suet. in Tyberio, c. 34. Caligula autem edixit, strenas in eunte anno se recepturum, stetitque in vestibulo ædium calendis Ianuariis ad captandas stipes, Suet. in Calig. c. 42.

De Vigilis Ecclesiasticis.

C A P. 17.

- 1 Ferie sacre ieiunium & vigilis precedentibus excepta.
- 2 Vigilia festorum quare dicantur, & de vigilis Christianorum.
- 3 Sacra nocturna paganorum.

27 ¶ Via ¶ ferie festiuæ & venerationes sanctorum, eorumque memoria, ad beneficia Dei mente repetenda, & ad gratiam promerendam & impetrandam instituta etiam sunt, expedit visum est eisdem, potissimum maiores, cum aliquibus piis actionibus excipere, & mentes aliqua præcedente præparatione expurgare. Quod & vigilis & ieiuniis, ecclesia ab omni ætate catholica perficit: deo & ferias quoque, ieiuniorum dies dixit, secundam, quartam, & sextam hebdomadæ diem, cap. presbyter, 82. dist. in cap. de illis, 11. quest. fin. can. qui compulsi, 22. questio. 1. cap. ieiunia, de consecr. dist. 1. ¶ Vespere ¶ præcedens diei festiui venerationem, vigilia dicitur: quia olim Christiani ob cultum solemnissimum in orationibus pernoctabant, cap. nosse, 56. dist. 1. Quemadmodum etiam hodie in vigilia natiuitatis Dominicæ. Docet & vigilias obseruatas in templis martyrum recurrentibus annuis eorum solemnitatibus, Basilium Magnus in Psal. 114. dum inquit, πάλαι σεσητάλαβόντες τὸν ἱερὸν Ἔρον τὸν μαρτύρων σὺνδὸς, ἐκ μέσης νύκτος τὸν ἕκτον τὸν μαρτύρων ἡμέραν τὸν ἕκτον ἐξελθόμενοι, διακαρτερῶμεν μετὰ χεῖ τῆς σήμερον, τὴν ἡμετέραν ἀφ' ἧν ἀναμύοντες ἡμῖν ἴδ' ὃ καὶ ἔπρον καὶ ἀναπαύσεως τῶν εἰς τὸς μέσους πηλῶν, καὶ τῶν ἑ δὲ καλῶς ἔσαν περὶ μωσον ἔτοιμα ἔμυδὸς, id est, iam in de ex media nocte venientes ad sacrum martyrum templum, Deum ipsum martyrum per hymnos laudantes, sustinuitis vsque ad hanc diem, nostrum aduentum expectantes. Vobis quidem igitur, & somni & quietis, quæ in honorẽ martyrum, & Dei adorationem impendistis, prelo est mercos. Atque idem Basil. magnus alibi, epist. 63. clericis ecclesie Nocesariense. hæc formulam vigilandi, & antelucano tempore furgendi & eundi ad ecclesias, & inibi psallendi, communem fuisse & obseruatam tradit Aegyptiis, Lybiis, Thebeis, Palæstinis, Arabibus, Phenicibus, Syriis, & iis qui ad Eufratem habitant. Nec tantum feruente fide in festis martyrum hoc fiebat, sed etiam quotidie in ecclesia primitiua, cuius vestigia adhuc in bene ordinatis monasteriis, & aliis ecclesiis collegiatis manent: & in hoc a pifca puritate & religione defleuitis, quod ante omnes catholici, laici, & clericus antelucanis precibus a desent, hodie vix etiam clerici. Huius & testis est, omni exceptione maior, Plinius Nouocomensis, lib. 10. epist. qui de Christianis scribens ad Traianum, ait: Affirmabant, autem (scilicet Christiani) hanc fuisse summam, vel culpa sue, vel erroris, quod essent, soliti stato die ante lucem conuenire, carumque Christo quasi Deo dicere secum inuicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere: sed ne furta, ne larocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis morem sibi discedendum fuisse, rursumq. coeundis ad capiendum cibum, promissum tamen & innocuum, & c. In Cathaginenfi concil. 4. c. 49. Clericus qui abq. corpore sui in ieiunia qualitate vigilis deest, suspendiis priuatus excommunicatur. In concilio Anti-

Antiphodorenſi c. 11. ſuit celebratum ſub Papa, qui Deus dedit anno domi. 613. non licet in vigilia paſche, ante horam ſecundam noctis, vigiliam expedire: quia in illa nocte non licet bibere, nec in natali domini, nec in reliquis ſolemnitatibus. Et rurſum, non licet compenſas in domibus propriis, nec vigiliis in feſtiuitates ſanctorum facere, nec inter ſentes aut arbores ſacras, vel ad fontes vota exſoluere: ſed quicumq; votum habuerit, in eccleſia vigilet, & matricule ipſum voti aut pauperibus reddat. Et Cyillus Hieroſolymitanus, cathedra. 9. illuminat. nocte ad ſapientiam nihil commodius, hac enim perſepe de Deo cogitamus, leſioni, contemplationi diuinarum ſcripturarum vacamus. *ſallitur oratur.* Et Erant ¶ & apud Ethnicos ſacra quædam nocturna, quæ defendit a ſuſpicionē turpitudinis Dionyſius apud Euripidem in Bacchis, art. 2.

Pentheus, τὰ δὲ ἰερὰ νόμος, ἢ ἔθ' ἠμῶν ἰαλείς;
Dionyſius, νόμος τὰ πόλις: αὐμὸν τὴν ἔχει οὐδὲν.
Pentheus, τὸν εἰς νόμους δόλον ἔσθ' αὐθιγόν.
Dionyſius, αὐθιγὸν τὸν εἰς νόμους τὴν εἰς, id eſt,
Pen. Nocturna an interdiu hæc ſacra (id eſt orgia) peragis?
Diony. Nocturnæ plerumq; habent religionē tenebræ.
Pen. Hoc in mulieres doſoſum, & viſio obnoxium.
Diony. Quin & in die quis in memia turpitudinem.

Cum tempore Neronis eſſet ortum incendium matronæ Romanorum etiam gentiles, ad placidum Deos ſuos, & propitiarum lunonem, læſtternia & peruigilia obſeruare feminæ, quibus mariti erant, vt auctor Cornelius Tacitus, lib. 15. annal.

De Obseruatione Jeuniorum. Cap. 18.

Lib. 3. Decretal. tit. 46.

- 1 Jeunium generaliter quid.
 - 2 Jeunium diuſo, an profanum, & ſacrum, & que illa.
 - 3 De uſu & abuſu ciborum.
 - 4 Jeunium profanum, aliud naturale, aliud morale, & que illa.
 - 5 Jeunium ſacrum, vel corporale, vel ſpirituale.
 Corporale, pœnitentiale, vel eccleſiaſticum, &c.
 - 6 Abſtinentia ſola aliud, quam ieiunium.
 - 7 Sabbato ieiunare aliquando prohibitum, & in dominico.
 - 8 Abſtinentia a carnibus inſtituta rationes.
 9. 12. Dies ieiunij qui aſſignati, & de quadrageſima.
 - 10 Quibus diebus non ſecunatur.
 11. 13. De modo ieiunandi, & a quibus abſtinendum.
 - 14 De tempore edendi in die ieiunij.
 - 15 Que perſone, & quando ieiunare teneantur. Item de ieiunij, que de præcepto, aut de conſilio ſunt.
 - 16 Que excuſant a ieiunio, quod de præcepto eſt.
- ¶ Olt ¶ vigiliarum & feſtorum tractationem, & cognita inſtitutione eorum: operæ pretium duxi, & de ieiunij tractare. Ieiunium generaliter eſt, abſtinentia a cibo, vel dies, in quo abſtinetur: vnde & per translationem, ieiunij dicuntur ab his, quæ nõ guſtarunt: quibus contrarij ſatiij, qui copiam habent, nec illis indigent. Et proinde in vniuerſam tot poſſent conſitui ſpecies ieiunij, quot abſtinentiæ & priuationis. ¶ Ceterũ ¶ nos diuidemus primum ieiunium, in profanum & ſacrum: profanum, quando alia ratione quis ieiunat, quam vt conſulat animæ. Sic ieiunare dicitur, & qui non comedit, & adhuc qui comedere non poteſt, vel non habet quod comedat, vel qui diæta morbum corpore expellere nititur. Quæ ieiunia per ſe meritoria non ſunt ad ſalutem animæ, nec ad iram Dei placandã. Eſt enim edere & bibere, actus naturalis ad reparationem corporis huius quotidie pereuntis, l. proponebatur de iudi. in P. Et eſca per ſe, vti ad iaphera, bonæ in ſubſtantia qua create ſunt: videt enim Deus omnia que ſecerat, & erãt valde bona. G. meſ. 2. Sed nec eſca per ſe nos cõmendat Deo, i. Cor. imb. 8. Et regnum Dei non eſt eſca & potus: nec quod intrat per os, ſecundum ſe, conquinat hominem, vel non lotis manibus manducare, Matth. 15. ſed intentio, & quod malum ex corde exit.
- ¶ Et ¶ abuſus rerum & eſcarum, peccarum habent: dicitur autem quis abuti, quando contra prohibitionem vitur. Prohibito tamen malum vſum, non malam rem facit: veluti at bor vitæ ſcientiæ boni & mali, bona per ſe & optima, at prohibio non comedendi, comedenti mortiferam fecit: quia ibi õntemus, & inobediencia, & tranſgreſſio præcepti, Genef. 2. & 3.
- ¶ Ieiunium ¶ idcirco profanum, & ad naturam & ad virtutem, & ad ſalutem pertinere poteſt: itaque erit ſalubre corpori naturale, & morale ſalutare eſt, quod virtutis & corporis cauſa indicitur: naturale dum quis ſemper nõ guſtat nec edit, nec omnia, nec omni tempore, vel nullo, vt dum D. Petrus dicebat Deo, ſe nun-

quam immundum ediſſe, ideo nec ſerpentes, nec bufones, aliaue reptilia ſibi viſione oblata, manducatorum, *Albaum 10. Et Nerua conſuetudinem Tiberij Cæſaris non ferens, abſtinentia vitam finiuit, Dion Caſſius, lib. 58.* Morale eſt, cum quis ratione virtutis, temperantiam ſecutus, ſobrie viuut, neq; comellaionibus ſe ingurgitat: eſtq; morale diſcreta & moderata reſectio, e. non dico. & c. ſt. tibi, de conſec. diſt. 5. D. Aug. lib. 2. q. enang. c. 18. ¶ Ieiunium ¶ ſacrum eſt, vel ſpirituale vel corporale: & corporale, vel pœnitentiãle, vel eccleſiaſticum. Spirituale eſt, a peccatis abſtinere, quod debet ſeruari omnibus diebus, & hoc præſtantius ieiunij, diſſoluere colligationes a peccatis, *Eſaia. 58.* Et ad hoc omnia alia ieiunia nõs dirigunt, vt abſtineamus ab illicitis. *can. ieiunium, de conſec. diſt. 5.* Sic Gregorius Nicaeus, orat. 1. de paupe. amandis (eſt ieiunij & abſtinentiæ genus, quod a corpore & materia ſeiunctum eſt: cumq; animã duntaxat reſpiciat, ea re perſicitur, vt a vitis temperemus.) Atq; huius ieiunij gratia etiam illud inductum eſt, vt a vitis abſtineamus. Et ideo ieiunandum docet & corpore & vitis, vt effectũ ieiunium habeat legitimum: nam Iudas ieiunauit & corpore, nõ tamen a vitis. Et Spiritus mali ieiunant ab eſcis, attamen iniquiſimi: ieiunauerunt & Iudæi Chriſtum crucifigentes. Hocq; ieiunij improbat *Eſaia, c. 58.* Ieiunium corporale ſacrum, eſt abſtinentia a reb. comellibilibus ob diuinã reuerentiã ad carnis macerationẽ cõpleta. *ieiunamus,* inquit Cyril. Hieroſoly. catech. illuminat. 4. a vino & carnib. abſtinentes. nõ quod hæc tanquã abominaciones adermus, ſed quod premium exſpectamus, vt ſenſibilia deſpicientes, ſpirituale deinceps & intellectualis menſã fruamur: & nunc ſeminantes in lacrymis, vt in futuro ſeculo in exultatione metamus. Iubebant & Theologi Paganorum, antequam ad ſuos Deos accederent, nyſteria caodæmonum tentarent, animam abſtinentia animalium & ieiunij purgare, *Porphy. lib. de abſtinent. animal.* Pœnitentiale corporale ieiunium eſt, quod ad humilationem animæ pertinet, & ad placandam iram Dei ob peccata commiſſa. Sic filij Iſraël pugnaturi contra Philiſteos, ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt, *tibi peccauimus Domine. i. Reg. c. 7.* Ieiunauit David propter infirmitatem filij ſui paruuli, 2. Reg. 12. Et audita prophætæ comminatione ieiunauit Achab rex Samariæ, & dormiuit in ſacco, 3. Reg. 21. Et David ait: *humiliabam in ieiunio animam meam. & oratio mea in ſinu meo conuertetur, Pſalm. 14.* Sic prædicente Iona ſubuerſionem Ninuiæ, *Iona, c. 3.* Ninuiitæ crediderunt Domino, & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis a matore vſq; ad minorẽ. Factumq; edictum a rege, vt homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtarent quicquam, nec paſcerentur, nec biberent, operirentur ſaccis, & clamarent ad Dominum in fortitudine, &c. Et ita pœnitentiam agentes obtinuerunt ſententiã dilationem ſeu retractationem, *vide cano. vniſquiſq; c. incommutabilis, c. non ſemper, 2. 2. q. 4.* De hoc Ioel meminit, dum ait, *conuerſimini,* inquit Dominus, *ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, ſicut, & planctu, Ioel c. 2.* Et ita qui exomologeſis audunt & iudicant, ſacerdotes conſtitentibus ieiunia iniungant pœnitentiæ cauſa, *vt in c. præbyter, 72. diſt. cum ſimilib.* Solent dæmones peiores, oratione & ieiunio edomari, *vide Baſilium ſer. de ieiunio 1. & 2. & late de vilitate ieiunij diſſerentem.* Ieiunium vulnera curat delinquentis, & curatos ſanctificat, *c. ſicut tibi, de conſec. diſt. 5.* ſatisfacit pro commiſſis c. *igitur, 76. diſt.* Et a viuentibus factum, poteſt prodeſſe mortuis, *can. anima. 12. q. 2.* Ieiunium eccleſiaſticum, eſt abſtinentia carniũ & aliorum, quæ indicitur ab eccleſia, certis & ſtatit diebus faciendã, cum vnica tantum cibi ſumctione moderata, *c. de uſu, de conſec. diſt. 3. c. denique, 4. diſt. & ſine neceſſitate non violanda, c. ieiunia in eccleſia, de conſec. diſt. 5.* Abſtinentia ¶ carniũ genus eſt, quæ & ſine ieiunio eſt, vt in diebus veneris & ſabbati abſtinetur a carnibus, & tamen ieiunium non eſt, nam bis comedere licet & pluries, dummodo abſtineatur a carnibus, excepto die Natali domini, qui ſi incidat in ſextam ſeriam quam vocant diem veneris, vel ſeptimam, quam ſabbatum; habet diſpenſationem carnes comedendi, *in c. ſi de obſerua. ieiunior. can. quia dies, de conſec. diſt. 5. c. obſeruanda, 76. diſt.* niſi voto a carnibus abſtineat quis. ¶ Ieiunare ¶ ſabbato, aliquando permiſſum non fuit: nam & D. Ignatius ait, *quicumq; dominicã aut ſabbatum ie. unauerit, præter vnum ſabbatũ Paſcha, ipſe eſt Chriſti interfeſtor, D. Ignat. ep. 8 ad Phil.* quod & prohibiti in canone apoſtoli 65. Moſchouitæ etiã ſeu Rutheni, in ea adhuc ſunt opinione, ſabbati ieiunare, eſſe obſeruare ſabbatum contra legem Dei, *Sigiſmundus liber baro, in commentariis de rebus Moſconitiis.* Veruntamen hæc eccleſiæ rigor maior fuit aliquando, nam in concilio Elbertino Hiſpaniæ celebrato, *concl. Elbert. c. 26.* circa Sylueſtri Papæ primi tempora, ſtatutum his verbis, er-

